

# SUOSITUS TUTKINTOJEN KANSALLISEN VIITEKEHYKSEN (NQF) JA TUTKINTOJEN YHTEISTEN KOMPETENSSIEN SOVELTAMISESTA AMMATTIKORKEAKOULUISSA



Työryhmä:

Pekka Auvinen (PKAMK), Johanna Heikkilä (JAMK), Hanna Ilola (ARENE ry.), Outi Kallioinen (Laurea),  
Timo Luopajarvi (ARENE ry.), Katariina Rajj (Laurea), Janne Roslöf (Turun AMK)



Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto

## Sisällysluettelo

Esittely .....	3
Eurooppalainen tutkintojen ja osaamisen viitekehys European Qualifications Framework (EQF) .....	3-4
Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys National Qualifications Framework (NQF) .....	4
NQF, Taso 6 Ammattikorkeakoulututkinto ja alempi korkeakoulututkinto .....	4-5
NQF, taso 7 Ylempi ammattikorkeakoulututkinto ja ylempi korkeakoulututkinto .....	5
 <b>AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTOJEN YHTEISET KOMPETENSSIT</b>	
Koulutusohjelmakohtaiset ja yhteiset kompetenssit .....	5-6
ARENE ry:n suositus ammattikorkeakoulututkintojen yhteisiksi kompetensseiksi .....	7-8
Descriptions of generic competences.....	9-10
Beskrivning av allmänna kompetenser .....	11-12
Lähteet .....	13

23.2.2010

## Esittely

Tämän soveltamissuosituksen tavoitteena on edistää ammattikorkeakoulujen yhteistä näkemystä siitä, miten kansallisessa tutkintojen ja muun osaamisen viitekehysessä (National Qualifications Framework, NQF) esitettyjä osaamistasokuvauksia sovelletaan opetussuunnitelmatyössä, osaamisprofiilien laadinnassa ja osaamisen arvioinnissa.

Suosituksen alussa on kuvattu eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten ja Suomen kansallisen viitekehysten pääpiirteitä ja lopussa on esitetty niiden pohjalta muokattu suositus ammattikorkeakoulututkintojen yhteisistä kompetensseista. Suositus on laadittu pääosin ARENEn koulutusohjelmaprojektin yhteydessä toimineen työryhmän työnä. Valmistelutyössä on hyödynnetty myös ryhmän jäsenien omista ammattikorkeakouluista ja työelämän edustajilta saatua palautetta. Suosituksen pohjana on käytetty ARENE ry:n vuonna 2006 antamaa suositusta tutkintojen yhteisistä kompetensseista (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2007).

## **Eurooppalainen tutkintojen ja osaamisen viitekehys European Qualifications Framework (EQF)**

Bolognan prosessin ja Lissabonin sopimuksen tavoitteena on eurooppalaisen korkeasteen koulutusalueen muodostaminen vuoteen 2010 mennessä. Tavoitteena on mahdollistaa jäsenmaiden korkeakoulujen opetussuunnitelmien yhteneväisyys niin, että osaamistasojen vertailtavuus helpottuu ja opiskelijoiden sekä työntekijöiden liikkuminen maasta toiseen saadaan joustavaksi. Lisäksi opiskelijoiden osaamisen tunnustaminen selkiintyy eikä heidän tarvitse toistaa aiemmin oppimaansa opiskelupaikan vaihtuessa. Tavoitteena on myös lisätä eurooppalaisen korkeakoulutuksen kilpailukykyä ja vetovoimaa muihin maanosiin verrattuna. Tavoitteeseen pyritään mm. yhdenmukaistamalla tutkintorakenteet ja kehittämällä laadunhallintaa.

Tutkintojen vertailtavuuteen ja tunnustamiseen liittyvät kysymykset ovat olleet Bolognan prosessissa keskeisesti esillä. Yhtenä tutkintojen läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta edistävänä asiana on pidetty korkeakoulututkintojen viitekehystä. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys (EQF) on yhteinen eurooppalainen viitejärjestelmä, jonka avulla eri maiden kansallisia tutkintojärjestelmiä ja tutkintojen viitekehystä kytetään toisiinsa. EQF:n kahdeksan (8) tasoa kattavat kaikki tutkinnot perustasosta edistyneeseen tasoon. Elinikäisen oppimisen edistäjänä EQF sisältää kaikki yleissivistävän, ammatillisen ja akateemisen koulutuksen tutkintotasot. Lisäksi viitekehukseen sisältyvät perus- ja jatkokoulutuksessa hankitut tutkinnot. Kunkin tason pitäisi periaatteessa olla saavutettavissa erilaisten koulutus- ja uravalintojen kautta.

Eurooppalaisessa tutkintojen viitekehysessä (EQF) viitetasot perustuvat oppimistuloksiin, jotka kuvataan tietoina (*knowledge*), taitoina (*skills*) ja pätevyysnä (*competences*). Kukin kahdeksasta tasosta on määritelty kuvailemalla oppimistulokset, jotka olennaisesti liittyvät kyseisen tason tutkintoihin missä tahansa tutkintojärjestelmässä. EQF:ssä keskitytään siihen, mitä tietyn tutkinnon suorittanut henkilö tietää, ymmärtää ja pystyy tekemään oppimisprosessin päätteeksi. Suosituksen mukaan painopisteen siirtäminen oppimistuloksiin mahdollistaa Euroopan koulutusjärjestelmien erojen

huomioimisen, koska ainoastaan panostuksiin (esimerkiksi opiskelun kesto) perustuva vertailu on vaikeaa. EQF voi auttaa yksittäisiä ihmisiä, joilla on runsaasti työelämässä tai muussa toiminnassa hankittua kokemusta, helpottamalla epävirallisen ja virallisen oppimisen tunnustamista. Painopisteen asettaminen oppimistuloksiin auttaa arvioimaan, vastaavatko hankitut oppimistulokset sisällöltään ja merkitykseltään virallisia tutkintoja.

EQF kiinnittää huomion oppimistuloksiin, joiden avulla voidaan saada yhteinen kieli tutkintojen kuvaamiselle, mikä lisää tutkintojen läpinäkyvyyttä ja merkittävyyttä. Mahdollisuutena on aito ja rehellinen oppimistuloksiin perustuva tutkintojen tarkastelu kaikkialla Euroopassa. Vaarana on, että eri maat soveltavat viitekehystä ja oppimistulosten kuvauksia hyvin eri tavoin, jolloin tutkintojen vertailu vaikeutuu. Haasteena on varmistaa keskinäinen luottamus kuvaamalla oppimistulokset niin selkeästi ja läpinäkyvästi, että eri järjestelmien kuvaukset ovat vertailukelpoisia.

## **Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys National Qualifications Framework (NQF)**

Kansallisen viitekehysten tarkoituksena on

- lisätä tutkintojen kansallista ja kansainvälistä läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta
- parantaa tutkintojärjestelmän toimivuutta ja selkeyttä
- helpottaa koulutusjärjestelmässä liikkumista
- yhtenäistää ja lisätä aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista
- konkretisoida elinikäisen oppimisen periaatetta ja korostaa oppimislähtöisyyttä ja oppimistuloksia korostavaa näkökulmaa koulutuksessa.

Suomen kansallisessa tutkintojen viitekehyksessä kaikki tutkinnot on sijoitettu jollekin kahdeksasta viitekehysten vaativustasosta. Ammattikorkeakoulututkinnot on sijoitettu tasolle 6 ja ylempät ammattikorkeakoulututkinnot tasolle 7.

Kansallisessa tutkintojen viitekehyksessä tasot 6 ja 7 sekä valtakunnalliset yhteiset kompetenssit kuvaavat ammattikorkeakoulusta valmistuvan opiskelijan osaamisen tasoa. NQF-tasokuvaukset sekä yhteiset kompetenssit on tarkoituksenmukaista sisällyttää integroidusti osaamis pohjaisten opetussuunnitelmien tavoitteisiin. Näiden tavoitteiden toteutumista arvioidaan osana normaalia oppimisprosessiin liittyvää osaamisen arviointia. Arviointikriteerit laaditaan suhteessa tasokuvauksiin.

Tasojen edellyttämä osaaminen on kansallisen viitekehysten luonnoksessa kuvattu seuraavasti:

### **NQF, Taso 6**

#### **Ammattikorkeakoulututkinto ja alempi korkeakoulututkinto**

*Hallitsee laaja-alaiset ja edistyneet oman alansa tiedot, joihin liittyy teorioiden, keskeisten käsitteiden, menetelmien ja periaatteiden kriittinen ymmärtäminen ja arvioiminen. Ymmärtää ammatillisten tehtävälueiden ja/tai tieteenalojen kattavuuden ja rajat. Hallitsee edistyneet taidot, jotka osoittavat asioiden hallintaa, kykyä soveltaa ja kykyä luoviin ratkaisuihin, joita vaaditaan erikoistu-*

*neella ammatti-, tieteen- tai taiteenalalla monimutkaisten tai ennakoimattomien ongelmien ratkaisemiseksi.*

*Kykenee johtamaan monimutkaisia ammatillisia toimia tai hankkeita tai kykenee työskentelemään itsenäisesti alan asiantuntijatehtävissä. Kykenee päätöksentekoon ennakoimattomissa toimintaympäristöissä. Perusedellytykset toimia alan itsenäisenä yrittäjänä. Kykenee vastaamaan oman osaamisensa arvioinnin ja kehittämisen lisäksi yksittäisten henkilöiden ja ryhmien kehityksestä.*

*Valmius jatkuvaan oppimiseen. Osaa viestiä riittävästi suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle. Kykenee itsenäiseen kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieralla kielellä.*

## **NQF, taso 7**

### **Ylempi ammattikorkeakoulututkinto ja ylempi korkeakoulututkinto**

*Hallitsee laaja-alaiset ja pitkälle erikoistuneet oman alansa erityisosaamista vastaavat käsitteet, menetelmät ja tiedot, joita käytetään itsenäisen ajattelun ja/tai tutkimuksen perustana. Ymmärtää alan ja eri alojen rajapintojen tietoihin liittyviä kysymyksiä ja tarkastelee niitä ja uutta tietoa kriittisesti. Kykenee ratkaisemaan vaativia ongelmia tutkimus- ja/tai innovaatio toiminnassa, jossa kehitetään uusia tietoja ja menettelyjä sekä sovelletaan ja yhdistetään eri alojen tietoja.*

*Kykenee työskentelemään itsenäisesti alan vaativissa asiantuntijatehtävissä tai yrittäjänä. Kykenee johtamaan ja kehittämään monimutkaisia, ennakoimattomia ja uusia strategisia lähestymistapoja. Kykenee johtamaan asioita ja/tai ihmisiä. Kykenee arvioimaan yksittäisten henkilöiden ja ryhmien toimintaa. Kykenee kartuttamaan oman alansa tietoja ja käytäntöjä ja/tai vastaamaan muiden kehityksestä.*

*Valmius jatkuvaan oppimiseen. Osaa viestiä hyvin suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle. Kykenee vaativaan kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieraalla kielellä.*

## **AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTOJEN YHTEISET KOMPETENSSIT**

### **Koulutusohjelmakohtaiset ja yhteiset kompetenssit**

Kompetenssit ovat laajoja osaamiskokonaisuuksia, jotka kuvaavat tässä yhteydessä pätevyyttä, suorituspotentiaalia ja kykyä suoriutua ammattiin kuuluvista työtehtävistä. Suomen ammattikorkeakouluissa kompetenssien luokittelussa suositellaan käytettäväksi jakoa koulutusohjelmakohtaisiin (ammatilliseen) (*subject specific competences*) ja yhteisiin kompetensseihin (*generic competences*). Kompetenssien tavoitteena on olla selkeästi toisistaan erottuvia ja arvioitavissa olevia osaamiskokonaisuuksia.

Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit muodostavat opiskelijan ammatillisen asiantuntijuuden kehittymisen perustan. Yhteiset kompetenssit ovat eri koulutusohjelmille yhteisiä osaamisalueita, mutta niiden erityispiirteet ja tärkeys voivat vaihdella eri ammateissa ja työtehtävissä. Yhteiset kompetenssit luovat perustan työelämässä toimimiselle, yhteistyölle ja asiantuntijuuden kehittymiselle.

Tavoiteltavien kompetenssien kehittymiseen voidaan koulutuksessa vaikuttaa sekä sisällöllisillä että toimintatapoihin liittyvillä pedagogisilla valinnoilla. Opetussisältöjen valinta tapahtuu ensisijaisesti koulutusohjelmakohtaisen substanssiosaamisen ehdoilla ja yleisten työelämävalmiuksien kehittyminen substanssiosaamisen oppimisen yhteydessä. Yleisten työelämävalmiuksien kehittämisessä erityisesti pedagogisilla ja oppimisympäristöihin liittyvillä ratkaisuilla on keskeinen merkitys.

Yhteisten kompetenssien osaamisalueiden kuvauksissa on otettu huomioon

- EQF ja NQF (luonnos)
- Lainsäädäntö
- Dublin Descriptors
- Tuning Competences
- Työelämän ennakoitua osaamisvaatimukset

Kuvauksissa on otettu huomioon ennakoitua osaamiseen kohdentuvat odotukset. Osaamistavoitteet on pyritty muotoilemaan entistä tiiviimmin ja ymmärrettävämminkin siten, että niiden saavuttamista on mahdollista arvioida.

**ARENE RY:N SUOSITUS AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTOJEN YHTEISIKSI KOMPETENSSEIKSI**

	<b>Osaamisen kuvaus, ammattikorkeakoulututkinto</b>	<b>Osaamisen kuvaus, ylempi ammattikorkeakoulututkinto</b>
<b>OPPIMISEN TAIDOT</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- osaa arvioida ja kehittää osaamistaan ja oppimistapojaan</li> <li>- osaa hankkia, käsitellä ja arvioida tietoa kriittisesti</li> <li>- kykenee ottamaan vastuuta ryhmän oppimisesta ja opitun jakamisesta</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- osaa monipuolisesti ja tavoitteellisesti arvioida ja kehittää asiantuntijuuttaan</li> <li>- osaa hankkia, käsitellä, tuottaa ja arvioida tietoa kriittisesti ja eri alojen näkökulmista</li> <li>- kykenee ottamaan vastuuta yhteisön tavoitteellisesta oppimisesta</li> </ul>
<b>EETTINEN OSAAMINEN</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- kykenee ottamaan vastuun omasta toiminnastaan ja sen seurauksista</li> <li>- osaa toimia alansa ammattieettisten periaatteiden mukaisesti</li> <li>- osaa ottaa erilaiset toimijat huomioon työskentelyssään</li> <li>- osaa soveltaa tasa-arvoisuuden periaatteita</li> <li>- osaa soveltaa kestävän kehityksen periaatteita</li> <li>- kykenee vaikuttamaan yhteiskunnallisesti osaamistaan hyödyntäen ja eettisiin arvoihin perustuen</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- kykenee ottamaan vastuuta yhteisön toiminnasta ja sen seurauksista</li> <li>- osaa soveltaa alansa ammattieettisiä periaatteita asiantuntijana ja työelämän kehittäjänä</li> <li>- osaa tehdä ratkaisuja ottaen huomioon yksilön ja yhteisön näkökulmat</li> <li>- osaa edistää tasa-arvoisuuden periaatteiden toteutumista työyhteisössä</li> <li>- osaa edistää kestävän kehityksen periaatteiden ja yhteiskuntavastuun toteutumista</li> <li>- kykenee johtamaan yhteiskunnallisesti vaikuttavaa toimintaa eettisiin arvoihin perustuen</li> </ul>

<b>TYÖYHTEISÖOSAAMINEN</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- osaa toimia työyhteisön jäsenenä ja edistää yhteisön hyvinvointia</li> <li>- osaa toimia työelämän viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa</li> <li>- osaa hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa oman alansa tehtävissä</li> <li>- kykenee luomaan henkilökohtaisia työelämäyhteyksiä ja toimimaan verkostoissa</li> <li>- osaa tehdä päätöksiä ennakoimattomissa tilanteissa</li> <li>- kykenee työn johtamiseen ja itsenäiseen työskentelyyn asiantuntijatehtävissä</li> <li>- omaa valmiuksia yrittäjyyteen</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- osaa kehittää työyhteisön toimintaa ja työhyvinvointia</li> <li>- osaa kehittää työelämän monialaista viestintää ja vuorovaikutusta</li> <li>- osaa soveltaa tieto- ja viestintätekniikkaa tehtävissään</li> <li>- osaa luoda verkostoja ja kumppanuuksia</li> <li>- osaa johtaa ja uudistaa toimintaa monimutkaisissa ja ennakoimattomissa toimintaympäristöissä</li> <li>- kykenee toimimaan vaativissa asiantuntijatehtävissä, johtamistehtävissä tai yrittäjänä</li> </ul>
<b>INNOVAATIO-OSAAMINEN</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- kykenee luovaan ongelmanratkaisuun ja työtapojen kehittämiseen</li> <li>- osaa työskennellä projekteissa</li> <li>- osaa toteuttaa tutkimus- ja kehittämishankkeita soveltaen alan olemassa olevaa tietoa ja menetelmiä</li> <li>- osaa etsiä asiakaslähtöisiä, kestäviä ja taloudellisesti kannattavia ratkaisuja</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- osaa tuottaa uutta tietoa ja uudistaa toimintatapoja yhdistäen eri alojen osaamista</li> <li>- osaa johtaa projekteja</li> <li>- osaa johtaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiohankkeita sekä hallitsee tutkimus- ja kehitystoiminnan menetelmiä</li> <li>- osaa kehittää asiakaslähtöistä, kestäväää ja taloudellisesti kannattavaa toimintaa</li> </ul>
<b>KANSAINVÄLISTYMISSAAMINEN</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- omaa alansa työtehtävissä ja niissä kehitymisessä tarvittavan kieli- taidon</li> <li>- kykenee monikulttuuriseen yhteistyöhön</li> <li>- osaa ottaa työssään huomioon alansa kansainvälisyys-kehityksen vaikutuksia ja mahdollisuuksia</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- kykenee kansainväliseen viestintään työtehtävissään ja toiminnan kehittämisessä</li> <li>- osaa toimia kansainvälisissä toimintaympäristöissä</li> <li>- osaa ennakoita kansainvälisyyskehityksen vaikutuksia ja mahdollisuuksia omalla ammattialallaan</li> </ul>



## DESCRIPTIONS OF GENERIC COMPETENCES

	Description of the competence, bachelor level	Description of the competence, master level
<b>LEARNING COMPETENCE</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- is able to self-evaluate and develop one's competence and learning style orientation</li> <li>- is able to retrieve and analyze information and evaluate it critically</li> <li>- is capable of taking responsibility for collaborative learning and sharing knowledge in teams</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- is able to self-evaluate and develop one's expertise in a versatile and focused way</li> <li>- is able to retrieve, analyze and produce information and evaluate it critically from the point of view of different fields</li> <li>- is capable of taking responsibility for collaborative learning in a target-oriented way</li> </ul>
<b>ETHICAL COMPETENCE</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- is able to take responsibility for one's own actions and for the consequences of these actions</li> <li>- is able to work according to the ethical principles of the subject field</li> <li>- is able to take other people into account in one's actions</li> <li>- is able to apply the principles of equality</li> <li>- is able to apply the principles of sustainable development</li> <li>- is capable of social influencing using one's know-how and based on ethical values</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- is able to take responsibility for the actions of a community and for the consequences of these actions</li> <li>- is able to apply the ethical principles of the subject field as an expert and as a developer of working life</li> <li>- is able to make decisions considering an individual and the community</li> <li>- is able to contribute to the principles of equality in working life</li> <li>- is able to contribute to the principles of sustainable development and social responsibility</li> <li>- is capable of leading socially influential activities based on ethical values</li> </ul>
<b>WORKING COMMUNITY COMPETENCE</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- is able to operate as a member of a work community</li> <li>- is able to operate in communicative and interactive situations in working life</li> <li>- is able to utilize information and communications technology in one's subject field</li> <li>- knows the working life in one's subject field and is able to create personal contacts in working life</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- is able to develop the operations of a work community</li> <li>- is able to develop multidisciplinary communication and interaction in working life</li> <li>- is able to utilize information and communications technology in one's work</li> <li>- is able to create networks and partnerships</li> <li>- is capable of management and</li> </ul>

	<p>and to operate in professional networks</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- is capable of decision making in unpredicted situations</li> <li>- is able to apply the principles of organizational management and leadership in working life and has abilities for supervision tasks</li> <li>- possesses entrepreneurial skills</li> </ul>	<p>supervision tasks and is able to improve activities in complicated and unpredictable environments</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- is able to work as an expert or entrepreneur and has abilities for management and supervision tasks</li> </ul>
<b>INNOVATION COMPETENCE</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- is able to conduct research, development and innovation projects applying the existing knowledge and methods of the field</li> <li>- is able to work in projects</li> <li>- is capable of creative problem solving and development of working methods</li> <li>- is able to find customer-oriented, sustainable and profitable solutions</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- is able to manage research, development and innovation projects and masters the methods of research and development work</li> <li>- is able to manage project work</li> <li>- is able to create new information and improve existing working methods by combining expertise from different fields</li> <li>- is able to develop customer-oriented, sustainable and profitable solutions</li> </ul>
<b>INTERNATIONALIZATION COMPETENCE</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- possesses communicative competence necessary for one's work and for professional development in the subject field</li> <li>- is able to operate in a multicultural environment</li> <li>- takes into account the effects of and opportunities for internationalization development in one's own field</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- is capable of international communication in one's work and in the development of operations</li> <li>- is able to operate in international environments</li> <li>- is able to predict the effects of and opportunities for internationalization development in one's own field</li> </ul>

## BESKRIVNING AV ALLMÄNNA KOMPETENSER

	Beskrivning av kompetensområdet, yrkeshögskoleexamen	Beskrivning av kompetensområdet, högre yrkeshögskoleexamen
<b>INLÄRNINGSKOMPETENS</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- kan utvärdera och utveckla sitt eget kunnande och sin egen inlärningsstil</li> <li>- kan söka, hantera och bedöma information kritiskt</li> <li>- kan lära sig tillsammans med andra, dela med sig av kunskapen inom olika grupper och ta ansvar för inlärningsprocessen</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- kan mångsidigt och på ett målinriktat sätt utvärdera och utveckla sitt eget kunnande</li> <li>- kan söka, hantera, producera och bedöma information kritiskt från synvinkeln av olika branscher</li> <li>- kan ta ansvar för den målinriktade inlärnigen av olika grupper</li> </ul>
<b>ETISK KOMPETENS</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- tar ansvar för sin egen verksamhet och för följder av denna verksamhet</li> <li>- kan i sin verksamhet tillämpa de yrkesetiska principerna inom sin egen bransch</li> <li>- tar också andra människor i beaktande i sin egen verksamhet</li> <li>- kan tillämpa principerna för jämställdhet</li> <li>- kan tillämpa principerna för hållbar utveckling</li> <li>- kan påverka i samhället genom att utnyttja sina kunskaper och enligt etiska värden</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- tar ansvar för gruppens verksamhet och för följder av denna verksamhet</li> <li>- kan i sin roll som sakkunnig och utvecklare av arbetslivet tillämpa de yrkesetiska principerna inom sin egen bransch</li> <li>- kan beakta individens och samfundets synvinklar vid beslutsfattande</li> <li>- kan befrämja principerna för jämställdhet inom sin arbetsgemenskap</li> <li>- kan befrämja principerna för hållbar utveckling och samhällsansvar</li> <li>- kan leda samhälleligt betydelsefulla aktiviteter enligt etiska värden</li> </ul>
<b>KOMPETENS INOM ARBETSGEMENSKAP</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- kan verka i en arbetsgemenskap</li> <li>- behärskar de branschtypiska kommunikationssituationerna inom arbetslivet</li> <li>- kan utnyttja informations- och kommunikationsteknik inom sin egen bransch</li> <li>- känner till arbetslivet inom sin egen bransch, kan skapa personliga kontakter inom arbetslivet och kan idka verksamhet i olika typer av nätverk</li> <li>- kan fatta beslut i oförutsägbara situationer</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- kan utveckla verksamheten i en arbetsgemenskap</li> <li>- kan utveckla den multiprofessionella kommunikationen och sociala interaktionen inom arbetslivet</li> <li>- kan tillämpa informations- och kommunikationsteknik i sina arbetsuppgifter</li> <li>- kan bygga nätverk och kompanjonskap</li> <li>- kan leda och förnya verksamhet i komplicerade och oförutsägbara verksamhetsmiljöer</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>- känner till principerna för ledning och kan fungera som chef</li> <li>- har beredskap till företagandet</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- kan arbeta som expert, chef eller företagare</li> </ul>
<b>KOMPETENS INOM INNOVATIONS-VERKSAMHET</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- kan genomföra forsknings-, utvecklings- eller innovationsprojekt genom att tillämpa den information och de metoder som finns i branschen</li> <li>- känner till grunder och metoder inom projektverksamhet</li> <li>- kan fatta beslut och utveckla sina arbetsätt på ett kreativt sätt</li> <li>- känner till förutsättningarna för en lönsam och kundorienterad verksamhet</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- kan leda forsknings-, utvecklings- eller innovationsprojekt och behärskar metoder inom forsknings- och utvecklingsverksamhet</li> <li>- kan leda projekt</li> <li>- kan skapa ny kunskap och förnya gamla tillvägagångssätt genom att kombinera kunskap inom olika områden</li> <li>- kan utveckla lönsam och kundorienterad verksamhet</li> </ul>
<b>INTERNATIONELL KOMPETENS</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- har kommunikativ kompetens för att klara sig i sitt arbete och för att kunna utvecklas inom sin egen bransch</li> <li>- kan samarbeta i en multikulturell verksamhetsmiljö</li> <li>- känner till effekterna av internationaliseringen och dess möjligheter inom det egna yrkesområdet</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- kan kommunicera på en internationell nivå inom sin egen bransch och har förmågan att utveckla den internationella verksamheten</li> <li>- kan verka i en internationell verksamhetsmiljö</li> <li>- kan förutse effekterna av internationaliseringen och dess möjligheter inom det egna yrkesområdet</li> </ul>

## Lähteet

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry. 2007. Ammattikorkeakoulut Bolognan tiellä.

<http://www.pkamk.fi/ects/materiaali/Ammattikorkeakoulut%20Bolognan%20tiellä%20012007.pdf>

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry. 2009. Rakennamme suomalaista hyvinvointia ja kilpailukykyä – vahvuutena käyttäjälähtöinen TKI-toiminta.

Asetus ammattikorkeakouluista (A352/2003). Suomen säädöskokoelma.

European Commission. 2008. European Qualification Framework for Lifelong Learning.

[http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc44\\_en.htm#doc](http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc44_en.htm#doc)

González, J. & Wagenaar, R. (eds.). 2005. Tuning Educational Structures in Europe. Universities' contribution to the Bologna Process. Final Report. Phase Two. Bilbao: Universidad de Deusto. <http://tuning.unideusto.org/tuningeu/>

Laki ammattikorkeakouluista (L351/2003). Suomen säädöskokoelma

Opetusministeriö. 2009. Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys. Työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009: 24.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/tr24.pdf?lang=fi>